

AKTUALNE TEME S PODROČJA BIOTSKE PESTROSTI

Ohranjanje narave, s tem tudi biodiverzitate, in (pro)aktivne politike varstva narave so tradicionalno eno bolj zanemarjenih, ali pa vsaj najbolj na stran potisnjenih, področij politik ministrstva, pristojnega za naravo. Temu med drugim pritrjujejo tudi stanje organizmov in njihovih življenjskih prostorov, njihovo aktualno poznavanje, splošna kadrovska podhranjenost javnih služb celotnega področja, stanje profesionalizacije nevladnega sektorja ohranjanja narave, pa tudi širok nabor problematik in nedovršenosti procesov s katerimi se varstvo narave ukvarja.

V nadaljevanju podajam nekatere teme s področja biodiverzitate, s katerimi se mora Republika Slovenija začeti spoprijemati čim prej. Vsekakor velja tudi za Slovenijo, da se nahajamo v biodiverzitetni krizi, zato so vse spodaj navedene teme, in še mnogo drugih, še kako pomembne tako za našo prihodnost, kot prihodnost prostora, v katerem živimo, in za vse tukajšnje organizme, katerih posredni glas do odločevalcev predstavljamo tudi nevladne organizacije.

Obenem so teme biotske raznovrstnosti vključene tudi v področja, ki jih zastopajo drugi člani Sveta, npr. zavarovanih območij, varstva voda, podnebnih sprememb in obeh stalnih področij (kot npr. potreba po vzpostavitvi učinkovitih in okrepljenih inšpekcijskih službah ter neposrednega naravovarstvenega nadzora).

➤ REDNO SPREMLJANJE STANJA OGRŽENIH IN ZAVAROVANIH VRST

Že vrsto let opozarjamo na nezadostne monitoringe na področju biotske raznovrstnosti. Biološki podatki o stanju vrst in habitatov so ključni, če želimo načrtovati naše aktivnosti, ovrednotiti učinkovitost naravovarstvenih ukrepov ali, ob zaznanem slabšanju stanja, pravočasno ukrepati ter sploh ukrepe, tudi medsektorsko, načrtovati. Kakovostni in ustrezno urejeni podatki o vrstah so osnovno orodje, s katerim lahko kakovostno in kompetentno delujemo v naravovarstvu (izdelava naravovarstvenih smernic, strokovne podlage s področja ohranjanja narave, mnenja o sprejemljivosti posegov v naravo, upravljanje zavarovanih območij, spremljanje stanja ohranjenosti narave, skrb za varstvo vrst, izvajanje mednarodnih konvencij, poročanje o izvajanju Direktive o habitatih, izvajanje ciljev varstva narave v politikah drugih sektorjev ali medsektorskih politikah ...). V Sloveniji moramo vzpostaviti sistem varstva narave, ki bo zagotavljal tudi zgodnje odkrivanje pritiskov na naravo in predvsem vnaprej preprečeval škodo naravi in ne s kasnejšimi ukrepi, predvsem pa z mnogo višjimi finančnimi in nefinančnimi stroški, na novo vzpostavljaj življenjskih prostorov.

Monitoringi vrst so za zdaj vzpostavljeni le za nekatere skupine živali, pa še ti so praviloma omejeni na posamezne vrste območij Natura 2000. Za rastline in glive se monitoringi ne izvajajo, prav tako se kartiranje habitatnih tipov izvaja le v manjšem obsegu, rednega spremljanja stanja ni. Tudi zaradi okrnjenega znanja in vedenja o vrstah naravovarstvene službe večinoma nimajo zadovoljivih ali zadostnih podatkov o zavarovanih, redkih in ogroženih vrstah, nekatere med njimi so celo endemiti, ki živijo le na območju Slovenije. Z vidika varstva narave pa so aktualni podatki o stanju vrst ključni! Stanje, ko imamo za posamezno (zavarovano / ogroženo / endemično) vrsto le nekaj podatkov, kar je primer za mnogo elementov favne in flore v Sloveniji, je za resno in kakovostno naravovarstveno delo popolnoma nesprejemljivo.

Čim prej je treba vzpostaviti celovite monitoringe biotske raznovrstnosti in pridobljene (pa tudi že vse obstoječe) biološke podatke sproti urejati v nastajajočo javno zbirko. Prednostno naj se monitoringi vzpostavijo na nižinskih območjih in na vrstah najbolj ogroženih življenjskih okolij (celinske vode, vsa druga mokrišča, travniki), kjer opažamo hitro slabšanje stanja habitatov, o stanju mnogih vrst pa nimamo (ustreznih) podatkov. Za voljo izvajanja bodoče Skupne kmetijske politike in spoštovanja evropske Uredbe o obnovi narave je treba vzpostaviti še monitoringa travniških vrst metuljev in opaševalcev.

Predlog ukrepov:

- Začeti z vsemi monitoringi vrst in habitatov, uvrščenih na Priloge Direktive o habitatih in Direktive o pticah, kot tudi preostalih endemitov in v Sloveniji zavarovanih vrst.
- Izvesti celovite inventarizacije vse favne in flore Slovenije.
- Na podlagi ugotovljenih pritiskov se izvajajo ustrezni ukrepi za zaustavitev poslabšanja stanja vrst in habitatov.
- Ustvariti je treba pogoje za stalno in redno posodabljanje javne podatkovne zbirke bioloških podatkov s svežimi podatki in že obstoječimi podatki, saj le ti predstavljajo osnovno orodje za delo v naravovarstvu.

➤ **ZA NARAVO UNIČUJOČ ZAKON O UMEŠČANJU NAPRAV ZA PROIZVODNJO ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE**

Trenutni predlog ZUOVE, ki ga je pripravilo Ministrstvo za infrastrukturo, na marsikaterem področju, ki zadeva ohranjenost narave, in s tem biodiverzitate, povečuje možnost občutnega slabšanja stanja narave v Sloveniji. Zakon med drugim določa neposredno prednost proizvodnji električne energije v primerjavi z ohranjenostjo narave (6. člen). Uvajanje okoljskih politik, ki škodujejo varstvu narave, ni sprejemljivo.

Predlog ukrepov:

- Potrebna je širša razprava vpliva ZUOVE tudi na naravo.
- Pripraviti zakon, ki bo sledil svojim področnim politikam, a na način, da ne bo hkrati stanju ohranjenosti narave povzročal občutne škode.

➤ **POSODOBITVE RDEČIH SEZNAMOV**

Letos poteka 20 let od uveljavitve slovenskega predpisa o ogroženih vrstah – Pravilnika o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Še starejše (nekatero tudi desetletje več) so strokovne podlage, ki so na podlagi danes že zastarelih podatkov služile za osnovo rdečih seznamov in so bile izdelane po danes ne več aktualnih merilih in kategorijah. Zato je posodobitev Rdečih seznamov že več kot nujna, zlasti glede na hitrost in obseg okoljskih sprememb v tem obdobju. Rdeči sezname bi se morali posodabljati na vsakih 10 let.

Predlog ukrepov:

- Izvesti celovite inventarizacije vse favne in flore Slovenije.
- Začeti postopke izdelave novih strokovnih podlag ogroženih vrst v Sloveniji, ki bodo služile v nadaljnjem koraku za posodobitev Rdečih seznamov.

➤ **DRUGE POMEMBNE TEME IN PRISOTNE TEŽAVE VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI S PODROČJA BIODIVERZITETE:**

- Začeti/nadaljevati je treba s postopkom izgradnje nacionalne Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti in pregledom izvajanja (ter posodobitvijo) Nacionalnega programa varstva narave, ki naj bosta vsebinsko konkretna, z merljivimi cilji, pri čemer mora temelj za oba predstavljati kakovostna ocena stanja ohranjenosti narave, ki jo je treba pripraviti celostno in strokovno primerno.
- Potreben je dokončen prenos vseh obveznosti Republike Slovenije iz Direktive o habitatih. Obveznosti Direktive so sicer prenesene v slovenski pravni red, a imamo vsaj delno neustrezen prenos oz. neizvajanje naslednjih členov: 6.3, 11. in 12.1d. Vrste s Priloge IV so popolnoma zanemarjene pri spoštovanju Direktive.
- Vzpostaviti je treba naravovarstvene režime kot obvezne prakse na kmetijskih zemljiščih (povezano z Natura plačili v Strateškem načrtu Skupne kmetijske politike 2023–2027) in za to pripraviti vse potrebne strokovne podlage.

- Učinkovito je treba prenesti v pravni red in prakso Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta o obnovi narave, kjer je treba začeti/nadaljevati postopke za aktivno izvajanje in upoštevanje Uredbe.
- Problematika tujerodnih invazivnih vrst in njihovo zaznavanje po državi ter ukrepanje zoper njih (še) ni zadostno. Med drugim mora Slovenija za ohranjanje biotske pestrosti ter za izpolnjevanje mednarodnih obveznosti in izvajanje predpisov po Uredbi (EU) št. 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst vzpostaviti učinkovit sistem varstva pred invazivnimi tujerodnimi vrstami, ki bo deloval predvsem preventivno, hkrati pa zagotavljal tudi zgodnje odkrivanje in hitro odstranitev novih ter obvladovanje močno razširjenih invazivnih tujerodnih vrst. Zapolniti moramo pravno praznino tega področja, imeti izdelane akcijske načrte ukrepanja in jih tudi izvajati, vzpostaviti celovit sistem nadzora, vzpostaviti celovit informacijski sistem bioloških podatkov tujerodnih invazivnih vrst. Monitoring je potreben tudi za ta del biodiverzitete.
- Javne službe ohranjanja narave, predvsem Sektor za ohranjanje narave MOP in Zavod RS za varstvo narave, so kadrovske, pa tudi drugače vrednostno podhranjene za kakovostno opravljanje vseh svojih nalog ali nalog, ki zadevajo Republiko Slovenijo v mednarodnem prostoru.

Pripravil:

Damjan Vinko,

član Sveta ministra za okolje in prostor za sodelovanje z NVO s področja biotske raznovrstnosti